

50 yıllık ama hep taze

Çağdaş Türk edebiyatının ustalarından Tomris Uyar'ın ikinci öykü kitabı 'Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi'nin 50. yılı, sınırlı sayıda ve numaralı özel bir baskıyla kutlanıyor. Tomris Uyar'ın zamanında kurgusu, anlatımı ve ele aldığı konularla öncü olmuş öyküleri hâlâ ilgiyle okunacak tazelikte.

METİN CELÂL
metincelal@gmail.com

Tomris Uyar'ın, ilk baskısı 1973'te yapılan ikinci öykü kitabı '**Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi**'nin 50. yılı, Yapı Kredi Yayınları'nın yaptığı sınırlı sayıda ve numaralı özel bir baskıyla kutlanıyor. 2023, aynı zamanda Tomris Uyar'ın vefatının 20. yılı. Usta yazarımız yaşasaydı 15 Mart'ta 82'nci yaşını kutlayacaktık.

Tomris Uyar, 1950 kuşağı öykücülerinden sayılır. Yaşca onlardan küçük olduğu gibi yayın hayatına girmesi de biraz daha geç olmuş. **Tomris Uyar'la ilk kez 'R. Tomris' adıyla 1960'larda Varlık'ta yayımlanan çevirileriyle karşılaşırız.** İlk çevirisi 1962'de Varlık dergisinde yayımlanan Tagore'dan 'Şekerden Bebek' olmuş. Adının önüne koyduğu 'R'nin açılımı sorulduğunda bir göbek adının olmadığını ama 'olsaydı herhalde babaannesinin adı Refiye olurdu' diyerek cevaplamış, yani Refiye'nin 'R'sini adının önüne almış. Aslında eserlerini bir soyadı kullanmadan yayımlamaya başlamış. Önemli bir tavır.

İlk öyküsü 'Kristin' ise Mart 1965'te Türk Dili dergisinde yayımlanıyor. Edebi çizgisini oluşturacak olan öykücülük ve çevirmenliğinin birlikte geliştiğini söyleyebiliriz. Bunlara daha sonra günlük yazarlığı da eklenecek ve Tomris Uyar portresi tamamlanacaktır.

Biyografisinde 1966'dan sonra Papirüs dergisinde yayımladığı ürünleriyle adını duyurduğu belirtilir. Tomris Uyar'ın ilk öykü kitabı 'İpek ve Bakır' 1971'de (Bilgi Yay.) yayımlanmış. Bu tarihlere bakarsak Tomris Uyar'ı Selim İleri ve Hulki Aktunç gibi adların yanında anmak ve 1970'lerde **yeni Türk öykücülüğünün ustalarından** saymak gerekir diye düşünüyorum.

Cemal Süreya ile birlikte 1966'da çıkardıkları Papirüs dergisinin idarehanesindeki **yangında kül olan, Tomris Uyar'ın basıma hazırladığı ilk öykü dosyası 'Suya Yazılı' yayımlanabilmiş olsaydı bile bu tarihi ancak iki-üç yıl öne çekebilecektik.** Tomris Uyar'ın 1950 kuşağı öykücülerinden sayılmasının nedeni ne olabilir? **Birincisi, kuşkusuz kurguyu önemseyen yazma biçimidir.** Ama bu değerlendirmenin esas



Tomris Uyar

kaynağı İkinci Yeni şairleriyle işbirliği olsa gerek. **Ülkü Tamer, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar yakın dost çevresini oluşturmuş, birlikte birçok edebi çalışma yapmış, dergiler yayımlamışlar.** Bu anlamda Tomris Uyar'ı **'İkinci Yeni'nin tek öykücüsü' olarak niteleyebiliriz.** İlgin Sönmez sorduğunda reddetmemiş, ayrıntılandırıp "Edebiyat açısından Edip ile aramızda daha büyük bir alışveriş var" demişti. "Tomris Uyar'ın öykülerinde İkinci Yeni şiirinin imgelerinin etkisini şiirsellik şeklinde görmek mümkündür" diye de değerlendirilmiş. Ama benim en çok beğendiğim değerlendirme, YKY'nin 'Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi'ndeki **"Klasik öykünün sınırlarını şiirsel bir dille zorlayarak izlenimler, anılar, ayrıntılar, betimlemeler, çağrışımlar, imgeler ve iç konularına dayalı bir öykü dünyası kurduğu"** tanımlaması.

Tomris Uyar farklı ve modernidir.

Kendidir. Peki, postmodern midir? Onu da tartışmak gerekiyor. Çünkü kolaj, pastiş, montaj, metinlerarasılık gibi postmodern yaklaşımlara uzak olmadığını, eserlerinde kullandığını biliyoruz. **50. yıl özel baskısı yapılan kitabının 'Şahmeran Hikâyesi' bölümü bu savı, yani Tomris Uyar'ın postmodernliğini tartışmak gerektiğini düşündürüyor.**

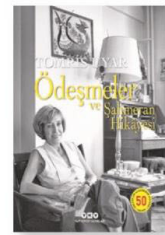
Tomris Uyar'ın 'Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi' adlı kitabını iki ayrı düzlemde inceleyip **'Ödeşmeler'i ayrı, 'Şahmeran Hikâyesi'ni ayrı değerlendirmek gerektiğini düşünüyorum.**

'Ödeşmeler'i oluşturan öyküler, **bi-reyden yola çıkıp toplumsala bakan,** bu bakışı biçime ve dile önem vererek yapan Tomris Uyar'ın ilk ustalıklı verimleri olarak değerlendirilebilir. **Anlatıma ve kurguya önem vermiş, birçok tekniği denemiş, cümlelerini kuyumcu titizliğiyle kurmuş, tek bir fazlalığa bile yer vermemiş ve Tomris Uyar öykücü olarak belirginleşmiştir.** Füsun Akath'nın

da belirttiği gibi 'Ödeşmeler'deki öyküler adına uygun olarak orta ve daha alt sınıftan kahramanların görülmesi ya da kesilmesi gereken hesaplarını anlattığı öykülerden oluşur. Bu ödeme bazen toplumla, bazen başkalarıyla, bazen de bir iç hesaplaşma şeklinde öykü kahramanının kendi kendisiyledir. **Hesaplaşıp ödeyecekleri günü beklerler.** Kitabın 'Önsöz' adlı öyküsünün son cümlelerinde, ailece toplanıp kendi hakkında karar verilen kızın ruh halini şöyle anlatır: **"Küçük kız, tırnak yemeyi sürdürüyordu. Ödeyecek vakti çıktı."**

'Şahmeran Hikâyesi', asıl adı 'Camsab-name' olan ve 15. yüzyılda manzum olarak yazılan hikâyeye dayanır. Kutsal metinler, 'Binbir Gece Masalları' ve Anadolu'da anlatılan **Şahmeran hikâyelerinin çağdaş bir uyarlaması olarak değerlendirilir.** Tomris Uyar geleneksel bir metni modern bir anlayışla yeniden kurar. Camsab'da geleneksel kahraman imgesini modern bir karaktere dönüştürür. Şahmeran'ı ise 'öteki' olarak konumlandırır. Behçet Necatigil, Tomris Uyar'ın metnini **"Çağımıza alegorik bir uygulama"** diye nitelmiş. Tomris Uyar da tavrını, **"Mitik öğelerin peşini bırakıp masahın dibindeki temel endişeyi yakalamaya çalışmak"** diye açıklamış. Masallardan yararlanma, metinlerarasılık tavrını sonraki kitabı 'Gecegezen Kızlar'daki öykülerinde de sürdürmüştü.

'Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi'nin 50. yıl özel baskısı **çağdaş Türk edebiyatının büyük ustalarından Tomris Uyar'la günümüz okurunu buluşturmak açısından değerli bir yayımdır.** 11 öykü kitabı, 104 öyküsü yayımlanan Tomris Uyar'ın zamanında kurgusu, anlatımı ve ele aldığı konularla öncü olmuş öyküleri hâlâ ilgiyle okunacak tazelikte...



ÖDEŞMELER VE ŞAHMERAN HİKÂYESİ/ 50. YIL NUMARALI ÖZEL BASKI
Tomris Uyar
Yapı Kredi Yayınları, 2023
152 sayfa.